

ESTE RESPECTAT PRINCIPIUL SEPARAȚIEI ȘI ECHILIBRULUI PUTERILOR ÎN STAT ?

ANDREI CONSTANTIN*

Abstract

Regardless of the degree of flexibility of working relationships between powers, to maintain separation and balance, it is necessary to delimit us on the one hand for any duplication of functions (powers conferred each) any substitution, and on the other hand - to make distinction between collaboration, mediation and intervening.

Keywords: under the minister of justice, independence hierarchical control, collaboration, mediation, intervening, power less equal.

1. Scurte considerații teoretice introductive

Sub aspect terminologic, doctrina a atribuit teoriei „separației puterilor”¹ două sensuri:

- Un prim sens (originar) – fiind cel al formei de *organizare politică nedespotică, în care toate puterile nu sunt atribuite aceleiași persoane sau autorități (unui deținător unic)*;
- Cel de-al doilea sens evidențiat de doctrina modernă, se referă la *necesitatea separației și independenței puterilor, a autorităților specializate ale statului, în scopul asigurării echilibrului între ele, preîntâmpinării unei guvernări despotice și implicit, pentru garantarea drepturilor și libertăților individuale*.

De-a lungul timpului, principiul separației puterilor, deși a cunoscut în aplicarea sa o practică de peste două secole, acesta nu s-a manifestat într-o formă pură nici în democrațiile avansate.

Fie că vorbim de o separație *flexibilă* sau *rigidă* a puterilor, de anumite excepții în ambele situații (specifice unui regim sau altul), principiul separației puterilor – constituie principalul mecanism în asigurarea unui echilibru și de împiedicare spre un regim dictatorial.

* Andrei Constantin, cercet. științific gr. III la Institutul de Cercetări Juridice „Academician Andrei Rădulescu”, e_mail: avocat.andreiconstantin@rdslink.ro.

¹ A se vedea pe larg, Sofia Popescu, *Statul de drept în dezbaterile contemporane*, București, Ed. Academiei Române, 1998, pp. 84–86.

În lucrarea sa „Despre spiritul legilor”, Montesquieu a exprimat deosebit de elocvent această necesitate: „*Pentru ca să nu existe posibilitatea de a se abuza de putere, trebuie <ca ea> să fie înfrântă de putere. Când într-o singură mână există întrunite puterea legiuitoare și cea executivă, nu mai există libertate*”.

Pentru aceste rațiuni, separația puterilor are menirea de a asigura o garanție în funcționalitatea normală a raporturilor și echilibrului între ele, reprezentând unul din principiile fundamentale ale statului de drept.

Chiar dacă între cele trei puteri – legislativă, executivă și judecătorească nu există o separație deplină, acestea trebuie să colaboreze între ele. Cum spunea același fondator al principiului – sunt obligate să „concerteze”.

Un lucru esențial în cadrul acestor raporturi „de conlucrare” între puteri, constă în păstrarea independenței proprii și separarea funcțiilor lor juridice, motivat și de necesitatea exercitării unui control reciproc.

Potrivit autorului D.P.Currie², în articolul său – *Separation of Power in the Federal Republic of Germany*, acesta releva faptul că separarea funcțiilor între legislativ și executiv este cea mai critică, din cauza interferenței și apariției între acestea a unei „noi trinități” a controlului reciproc și echilibrului puterilor: *parlament, guvern și președinte*”.

Acest punct de vedere, al autorului mai sus-menționat, îl apreciem a fi cu totul fundamentat și am adăuga în susținere faptul că, această „trinitate” despre care vorbește, comportă într-adevăr o < fragilitate > în asigurarea menținerii echilibrului între puteri.

Deși pot fi date în această privință multiple exemple de glisaj, amintim și supunem reflecției doar situația prezentă ce caracterizează viața politică românească și „*modul original*” în care, nu de puține ori, înțeleg să „conlucreze” aceste puteri...

Prin urmare, considerăm justificat a sublinia faptul că, indiferent de gradul de flexibilitate al raporturilor de conlucrare între puteri, *pentru menținerea separației și echilibrului, este necesar a ne delimita în primul rând de orice suprapunere a funcțiilor, conferite fiecărei puteri, de orice substituție, iar pe de altă parte - a se face distincția între conlucrare, mediere și imixtiune.*

2. Reglementarea constituțională a principiului separației și echilibrului puterilor

Pentru a găsi un răspuns la titlu – „*dacă este respectat principiul separației și echilibrului puterilor în stat*” – considerăm că înainte de orice exemplificare concretă a unor situații de fapt, se impune mai întâi o analiză din punct de vedere al textelor de reglementare – începând cu cel constituțional.

² Articol publicat în „*The American Journal of Comparative Law*”, vol. XI, 1993, nr. 2, p. 2027, apud Sofia Popescu, *Statul de drept în dezbaterile contemporane*, București, Ed. Academiei Române, 1998, p. 85.

Astfel, în *Art.1 alin (4)* – intitulat *Statul român*, sunt menționate trei puteri (legislativă, executivă și judecătorească) – și faptul că statul, se organizează potrivit principiului separației și echilibrului – în cadrul democrației constituționale.

În dispozițiile ulterioare – mai precis capitolul VI, constatăm însă că una dintre puteri (cea judecătorească), devine „*autoritate*” (?)

Înainte de orice apreciere cu privire la respectarea/nerespectarea acestui principiu al separației și echilibrului puterilor, menționat în *Art.1*, să vedem mai întâi – *în ce măsură aceste dispoziții constituționale concordă între ele*.

Concret, ne referim la dispozițiile *Art.132 alin (1) din Constituție*³ – intitulat *Statutul procurorilor*, în care se menționează între altele că, activitatea acestora se desfășoară „*sub autoritatea ministrului justiției*” și potrivit principiului „*controlului ierarhic*”.

Considerăm justificat a face câteva observații pe marginea acestui text, motivat de faptul că, după cum bine știm, aproape toți membrii guvernului în frunte cu premierul, au fost și sunt înregimentați politic (?!).

Prin urmare, *ministrul justiției în fapt devine o pârghie a executivului, indiferent de recunoașterea la apartenența unui partid sau „declararea” sa ca „independent”*.

O altă remarcă: în textul acestui articol se vorbește doar de *legalitate, imparțialitate, control ierarhic, autoritatea ministrului justiției, principiul „independenței”*, întâmplător sau nu – lipsind.

Ne întrebăm: dacă acest principiu s-ar fi regăsit alături de celelalte principii menționate, ar fi fost în contradicție terminologică cu „*controlul ierarhic*”, ori acesta din urmă nu-și mai justifică existența ?

Credem că da. A vorbi despre o *independență care să fie „controlată ierarhic”*, este o chestiune cel puțin antagonică/ilogică.

Să fie aceasta explicația „omiterii” menționării din text a principiului independenței, ori s-a considerat a fi subînțeles ?!

Avem rezerve în această privință și opinăm că, *în realitate, factorul politic decident, nu a dorit independența acestei instituții, pentru simplul fapt că Ministerul Public reprezintă în continuare o pârghie de putere importantă și de care forțele politice nu s-au putut lipsi până în prezent*.

Acesta este și motivul pentru care poziția Ministerului Public în cadrul puterii judecătorești, a fost și este încă o problemă controversată/nerezolvată.

În ce privește *formularea „sub autoritatea ministrului justiției”* – credem, că *aceasta nu reprezintă în fapt decât o „îndulcire” aparentă și o mascare prin substituire/evitare a termenului de „subordonare”*.

Opinăm, de asemenea, că orice dispoziție dată procurorilor de către un demnitar al statului din rândul altei puteri este în totală contradicție cu principiul „*imparțialității*” și reprezintă un grav pericol pentru democrație.

³ În *Art.132 alin (1) din Constituție* se menționează: „*Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției*”.

Nu de puține ori, în privința „imparțialității” unui procuror, s-a pus problema/întrebarea: „Cum poate fi imparțial, în condițiile în care acesta trebuie să se supună nu numai legii, dar și dispozițiilor obligatorii date de ministrul justiției?”⁴

Nu mai puțin controversat este și statutul de „magistrat” conferit procurorului, iar pe de altă parte, poziția și rolul Ministerului Public în cadrul puterii judecătorești.

Referitor la această instituție constatăm că, în acord și cu titulatura ce o poartă („Parchetul de pe lângă ...”), aceasta continuă să se situeze „pe lângă” toate instanțele de toate gradele – faptic, în cadrul puterii judecătorești, desfășurându-și activitatea potrivit aceluiași principiu: cel al „controlului ierarhic”...

Relevant este și faptul că, în continuare îi sunt conferite prerogative identice cu cele ale puterii judecătorești, în loc ca această instituție să se situeze în plan de egalitate cu apărarea⁵.

Un ultim exemplu în găsirea răspunsului la întrebare:

În *Art.142 alin (2) și (3)*⁶ ce reglementează „structura” Curții Constituționale, se prevede că din cei 9 judecători din care se compune, 3 sunt numiți de Camera Deputaților, 3 de Senat și 3 de Președintele României. Ce concluzie am putea desprinde din conținutul acestui text ?

- În primul rând că această prerogativă de numire a judecătorilor la Curtea Constituțională, nu revine în mod egal tuturor puterilor menționate în Art.1 din Constituție.
- Singura putere din cele trei este doar cea legislativă (cele 2 Camere ale Parlamentului).
- Că puterea executivă și judecătorească – au fost „mai puțin egale”⁷ în raport cu cea legislativă;
- Că în locul celorlalte două puteri „omise”, a apărut o „altă putere” – cea conferită președintelui, în detrimentul celei executive și judecătorești, care au fost substituite.
- La fel de adevărat este și faptul că, din ce în ce mai mult, puterea executivă – prin multitudinea de ordonanțe și pachete legislative (mai

⁴ Privitor la această problemă, a se vedea și Nicolae Cochinescu, *Organizarea puterii judecătorești în România (Instanțele judecătorești – Ministerul Public – Jurisdicțiile speciale)*, București, Ed. Lumina Lex, 1997, pp. 406–431.

⁵ Avem în vedere privitor la această „inegalitate” nu numai statutul, atribuțiile și competențele ce i-au fost conferite procurorului, ci inclusiv poziționarea sa fizică în cadrul ședințelor de judecată. Într-o exprimare plastică, acesta situându-se la o „diferență de altitudine” în raport cu apărarea.

⁶ *Art. 142 alin (2) din Constituție*: „Curtea Constituțională se compune din nouă judecători, numiți pentru un mandat de 9 ani, care nu poate fi prelungit sau înnoit”.

Art.142 alin (3) din Constituție: „Trei judecători sunt numiți de Camera Deputaților, trei de Senat și trei de Președintele României”.

⁷ Expresia „mai puțin egale” – am folosit-o, considerând-o a fi mai sugestivă și reprezintă o antiteză parafrazată la cea a lui George Orwell, din celebra sa lucrare alegorică „*Ferma animalelor*”, București, Ed. Univers, 1992, p. 104: „*Toate animalele sunt egale. Dar unele animale sunt mai egale decât altele*”.

mult sau mai puțin asumate), a ajuns să substituie la rândul său legislativul, pe care l-a transformat într-o „instanță de control”⁸.

Indiscutabil că această situație, reprezintă în fapt voința și gândirea politică existentă la adoptarea Constituției din 1991, inclusiv la momentul revizuirii.

În spiritul principiilor de separație, egalitate și echilibru între puteri (consacrate constituțional), ne întrebăm totuși dacă, în acord cu aceste principii, *n-ar fi fost poate mai echitabil ca puterea legislativă (ambele Camere) să facă doar 3 propuneri și nu 6, executivul la rândul său să facă 3 propuneri, iar în locul președintelui, puterea judecătorească să facă 3 ?*

Conchidem cu o ultimă întrebare retorică: În afara celor 3 puteri consacrate constituțional, am putea vorbi sub aspect practic și de existența altor puteri ?

Spre exemplu, de „cea de-a patra putere”, cum mai este numită *presa*, ori de *Curtea Constituțională sau Administrația Prezidențială ?*

Și dacă aceste puteri în fapt există și se manifestă, de ce nu le-am consacra ?

⁸ Apud Gheorghe Mihai, *Fundamentele dreptului – Teoria izvoarelor dreptului obiectiv (vol. III)*, București, Ed. All Beck, 2004, p. 169: „Având în vedere că, în medie, Guvernele României au adoptat anual în ultimul deceniu circa 2000 de ordonanțe de urgență, se înțelege că statul nostru a trecut în acest timp prin 2000 de situații extraordinare, adică aproape în fiecare zi”.

